

- державні органи мають право на доступ до комерційної таємниці в межах своєї компетенції, визначеної законодавством України;
- державні органи зобов'язані забезпечити охорону комерційної таємниці, отриманої ними відповідно до законодавства України, від розголошення і неправомірного використання посадовими особами та іншими працівниками зазначених органів, яким вона стала відома у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків. Інформація, що складає комерційну таємницю, охороняється в зазначених органах як службова таємниця;
- особи, що володіють комерційною таємницею, зобов'язані надати її державним органам на їх вимогу у межах компетенції зазначених органів у випадках, установлених законодавством України.

Література

1. Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 серпня 1993 р. № 611 // Збірник постанов Уряду України. — 1993. — № 12. — Ст. 269.
2. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18–22. — Ст. 144.
3. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 40–44. — Ст. 356.

УДК 346.26

О. О. Квасніцька

ПРАВООХОРОННІ ЗАСОБИ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності є одним з основних інститутів господарського права, що вимагає подальшого удосконалювання. Як і багато інститутів господарського права, інститут державної реєстрації знаходиться в стадії розвитку.

Дотепер у юридичній літературі не приділялося належної уваги дослідженню державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності. Це, зокрема, стосується правоохоронних засобів у сфері державної реєстрації суб'єктів підприємництва.

Для ефективності державної реєстрації важливим є її забезпечення правоохоронними примусовими засобами, що забезпечують її функціонування. На відміну від інших правових засобів, що застосовуються у сфері державної реєстрації та спрямовані на здійснення організаційно-процедурних або контрольних функцій, охоронні засоби спрямовані насамперед на попередження і припинення порушень законодавства про державну реєстрацію як з боку суб'єктів підприємництва, так і державних реєстраторів.

Правоохоронні засоби у сфері державної реєстрації суб'єктів підприємництва,

хоча і мають істотні подібності, що виявляються в їхніх вищевказаних загальних рисах, істотно розрізняються за цілями, сферами застосування і суб'єктами, щодо яких вони застосовуються.

Ці засоби можна класифікувати за кількома критеріями.

По-перше, класифікація правоохоронних засобів у сфері державної реєстрації можлива залежно від суб'єкта, щодо якого вони застосовуються.

За цим критерієм можна зазначити три види правоохоронних засобів:

- а) засоби, що застосовуються щодо юридичних осіб;
- б) засоби, що застосовуються щодо фізичних осіб-підприємців;
- в) засоби, що застосовуються щодо державних реєстраторів.

По-друге, класифікація правоохоронних засобів у сфері державної реєстрації можлива за їхньою цільовою спрямованістю.

За своїм змістом і цільовим призначенням правоохоронні засоби у сфері державної реєстрації суб'єктів підприємництва можуть бути засобами припинення, захисту, а також заходами відповідальності.

Засоби припинення у сфері державної реєстрації суб'єктів підприємництва — це різновид правоохоронних засобів, що застосовуються для припинення протиправної поведінки та/або для запобігання її шкідливих наслідків. Ці засоби застосовуються лише при наявності протиправної поведінки. Засоби припинення своїм призначенням мають припинення протиправної поведінки і запобігання їхніх шкідливих наслідків.

До засобів припинення у сфері державної реєстрації належать, зокрема, такі засоби:

1) відмова у проведенні державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи-підприємця (ч. 11 ст. 58 Господарського кодексу (ГК) України, ч. 2 ст. 89 Цивільного кодексу (ЦК) України, ст. ст. 27, 44 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців» (далі — Закон про державну реєстрацію) [1];

2) відмова у проведенні державної реєстрації змін до установчих документів юридичної особи (ст. 30 Закону) або змін до відомостей про фізичну особу-підприємця, які містяться в Єдиному державному реєстрі (ст. 45 Закону).

Закон про державну реєстрацію передбачає три підстави відмови у проведенні державної реєстрації юридичної особи (ст. 27 Закону) і три підстави відмови у проведенні державної реєстрації фізичної особи-підприємця (ст. 44 Закону).

У практиці державні реєстратори не завжди правильно розуміють достатність підстав для відмови в державній реєстрації юридичної особи чи відмови в державній реєстрації внесених змін до установчих документів юридичної особи через невідповідність змісту установчих документів вимогам закону та порушення порядку створення юридичної особи (ч. 3 ст. 8 та ч. 1 ст. 27 Закону). Порушення порядку створення юридичної особи нерідко тлумачиться ширше, ніж встановлено Законом про державну реєстрацію. Наприклад, беруться до уваги певні етапи створення акціонерних товариств, які пов'язані з випуском цінних паперів чи переліком акціонерів, чи зміною засновників. Закон про

державну реєстрацію передбачає вичерпний перелік порушень порядку створення, які можуть бути підставою для відмови в державній реєстрації [2].

Новим для процедури державної реєстрації є положення, що порушення строків реєстрації та деяких інших реєстраційних дій розглядаються як відмова у державній реєстрації з відповідними наслідками, що значно спрощує процедуру оскарження. Згідно з ч. 5 ст. 27 Закону порушення строків видачі (направлення рекомендованим листом) засновнику або уповноваженій ним особі свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи, повідомлення про відмову у проведенні державної реєстрації або повідомлення про залишення документів без розгляду вважається відмовою у проведенні державної реєстрації юридичної особи і може бути оскаржене в суді. Аналогічне положення передбачене в ч. 6 ст. 44 Закону про державну реєстрацію щодо відмови у проведенні державної реєстрації фізичної особи-підприємця.

У практиці вказана в ч. 1 ст. 44 Закону про державну реєстрацію така підстава відмови у проведенні державної реєстрації, як «наявність обмежень на зайняття підприємницькою діяльністю, які встановлені законом, щодо фізичної особи, яка має намір стати підприємцем», викликає різні тлумачення. Тому вважаємо необхідним цю підставу відмови у проведенні державної реєстрації конкретизувати.

Правоохоронним засобом припинення є також відмова у проведенні державної реєстрації змін до установчих документів юридичної особи (ст. 30 Закону). Згідно зі ст. 30 Закону державний реєстратор відмовляє у проведенні державної реєстрації змін до установчих документів юридичної особи за наявності підстав, установлених ч. 1 ст. 27 Закону, тобто підстав для відмови у проведенні державної реєстрації юридичної особи.

Уявляється, що оскільки норма, закріплена в ст. 30 Закону про державну реєстрацію, містить правоохоронний засіб, вона повинна бути сформульована більш категорично й імперативно. Тому пропонується сформулювати її у такий спосіб: «Відмова у проведенні державної реєстрації змін до установчих документів юридичної особи допускається лише за підставами, встановленими частиною першою ст. 27 цього Закону».

У ст. 45 Закону, що регламентує проведення державної реєстрації змін до відомостей про фізичну особу-підприємця, які містяться в Єдиному державному реєстрі, не передбачено такий правоохоронний засіб, як відмова у проведенні зазначеної реєстрації. Для захисту прав і законних інтересів фізичних осіб-підприємців уявляється необхідним доповнити ст. 45 Закону частиною десятою, де передбачити, що відмова у проведенні державної реєстрації змін до відомостей про фізичну особу-підприємця, які містяться в Єдиному державному реєстрі, допускається лише за підставами, встановленими у ч. 1 ст. 44 Закону.

Використання засобів припинення у сфері державної реєстрації дозволяє запобігти порушень законодавства про державну реєстрацію, їх шкідливі наслідки, а також притягти винних до відповідальності в майбутньому. Мета засобів припинення — припинити протиправні діяння і не допустити нових. Засоби припинення у сфері державної реєстрації застосовуються як у суспіль-

них і державних інтересах, так і в інтересах самого порушника, оскільки примусове припинення діяння особи дозволяє запобігти наступному застосуванню заходів відповідальності до правопорушника. Засоби припинення можуть використовуватися для припинення як правопорушень, тобто винних протиправних діянь, так і об'єктивно протиправних діянь.

Засоби захисту у сфері державної реєстрації суб'єктів підприємництва — це різновид правоохоронних засобів, що застосовуються для відновлення нормального стану правовідносин. До їхнього числа можна віднести:

1) скасування державної реєстрації змін до установчих документів юридичної особи (ст. 31 Закону);

2) визнання недійсним неправомірного акта державного реєстратора:

– про відмову в проведенні державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи-підприємця (ч. 12 ст. 58 ГК);

– про відмову в проведенні державної реєстрації змін до установчих документів юридичної особи.

Засоби захисту забезпечують відновлення становища, що існувало до порушення права, застосовуються з метою захисту інтересів потерпілих від порушення.

Заходи юридичної відповідальності за порушення законодавства про державну реєстрацію — це різновид правоохоронних засобів у сфері державної реєстрації, що застосовуються до правопорушника при наявності складу правопорушення, спрямовані на покарання правопорушника і запобіжно-виховний вплив.

Такий правоохоронний засіб, як скасування державної реєстрації суб'єкта господарювання в примусовому порядку, передбачений тільки Господарським кодексом України.

Згідно із Законом про державну реєстрацію скасування в судовому порядку підлягає лише внесення змін до установчих документів або внесення змін до відомостей Єдиного державного реєстру, на відміну від скасування самої державної реєстрації. Тобто держава підтверджує, що після визнання юридичної особи такою, що зареєстрована, вона не може зникнути, її можна лише припинити (ліквідувати, реорганізувати) або внести відповідні зміни до установчих документів чи відомостей Єдиного державного реєстру.

Таким чином, слід погодити положення про скасування державної реєстрації в Господарському кодексі України і Законі про державну реєстрацію.

Одним із правоохоронних засобів захисту є скасування державної реєстрації змін до установчих документів юридичної особи (ст. 31 Закону).

Правоохоронним засобом захисту є визнання в судовому порядку недійсним неправомірного акта державного реєстратора.

Згідно з ч. 12 ст. 58 Господарського кодексу України відмову в державній реєстрації суб'єкта господарювання може бути оскаржено в судовому порядку. Відповідно до ч. 4 ст. 27 та ч. 5 ст. 44 Закону про державну реєстрацію відмову в проведенні державної реєстрації юридичної особи та фізичної особи-підприємця може бути оскаржено в суді. Засобами захисту порушених прав

і законних інтересів юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців може бути визнання недійсним неправомірного акта державного реєстратора, наприклад, про відмову в проведенні державної реєстрації або про відмову в проведенні державної реєстрації змін до установчих документів юридичної особи.

У результаті дослідження можна дійти таких висновків.

Правоохоронні засоби у сфері державної реєстрації суб'єктів підприємництва — це передбачені законодавством про державну реєстрацію матеріально-правові засоби впливу примусового характеру, що застосовуються уповноваженими державними органами з метою забезпечення державної реєстрації.

Законодавством про державну реєстрацію суб'єктів підприємництва передбачені різні за видами, спрямованістю, наслідками і цілями правоохоронні засоби у цій сфері.

Література

1. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців: Закон України від 15 травня 2003 р. // Офіційний вісник України. — 2003. — № 25. — Ст. 1172.
2. Система державної реєстрації бізнесу // Вісник Центру комерційного права. — 2004. — № 4. — С. 10.

УДК 346.9

Н. М. Шевченко

АДМІНІСТРАТИВНО-ГОСПОДАРСЬКІ САНКЦІЇ В СИСТЕМІ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ

Адміністративно-господарські санкції вперше передбачені як один з видів господарських санкцій у Господарському кодексі України. Оскільки положення про ці санкції є новими в законодавстві України, вони вимагають наукового дослідження. Це стосується, зокрема, дослідження і з'ясування місця і ролі адміністративно-господарських санкцій в механізмі охорони прав і законних інтересів суб'єктів господарювання, їхньої взаємодії з іншими правовими засобами охорони суспільних відносин у сфері господарювання. Зміст цих проблем складає визначення науково обґрунтованих правових засобів попередження та усунення порушень господарського законодавства, оптимального використання для цієї мети засобів державного впливу, методів переконання і примусу в їхній нерозривній єдності і сполученні. Таке дослідження спрямоване на вироблення науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій з удосконалення законодавства, механізму захисту та її окремих форм.

У літературі відзначається, що адміністративно-господарські санкції є новою Господарського кодексу України. Де-факто ці санкції існували до прийняття кодексу, однак вони не були зведені в єдиний інструмент державного впливу на економіку, не були встановлені основні види, єдиний порядок і умови їхнього застосування [1, 258].